

استراتژی‌های مدیریت پسماند شهری

دکتر سید مسعود منوری

عضو هیأت علمی دانشکده‌ی محیط‌زیست و انرژی
دانشگاه آزاد اسلامی؛ واحد علوم و تحقیقات تهران

سرشناسه: منوری، سیدمسعود، ۱۳۳۳ -
 عنوان و نام پدیدآور: استراتژی‌های مدیریت پسماند شهری/ سیدمسعود منوری
 وضعیت نشر: تهران، نشر تالاب، ۱۳۹۶.
 مشخصات ظاهری: ۲۲۰ ص: مصور، جدول، نمودار.
 فروست: نشر تالاب ۲۰؛ دانش، پژوهش، محیط‌زیست ۹.
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۳۷۴۵-۹-۵
 وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا
 موضوع: زیاله و زیاله‌زدایی -- مدیریت.
 موضوع: *Refuse and refuse disposal -- Management*
 موضوع: مواد زائد -- مدیریت.
 موضوع: *Waste products-- Management*
 رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۶ ۵الف/م/۷۹۱ TDY
 رده‌بندی دیویی: ۲۸/۴۴۰۶۸
 شماره کتاب‌شناسی ملی: ۴۶۷۳۴۱۷

 نشر تالاب آینده‌ای پایدار برای تو

استراتژی‌های مدیریت پسماند شهری strategies of Municipal Solid Waste Management

تألیف: دکتر سید مسعود منوری

با همکاری: لیتوگرافی مهرشاد؛ چاپ و صحافی مهرگان

نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۶

شمارگان: ۵۰۰ نسخه؛ وزیری؛ ۲۲۰ صفحه

قیمت: ۲۵۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۳۷۴۵-۹-۵

© تمام حقوق چاپ و نشر این اثر محفوظ و در اختیار نشر تالاب است.
 هرگونه چاپ و تکثیر از محتویات آن بدون اجازه‌ی کتبی ممنوع است.
 متخلفان به موجب قانون حمایت از حقوق مؤلفان، مصنفان و هنرمندان ایران تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند
 مسئولیت صحت مطالب کتاب بر عهده‌ی مؤلف است.

نشر تالاب، ناشر تخصصی علوم و مهندسی محیط‌زیست؛ علوم زمین؛ HSE؛ انرژی و توسعه‌ی پایدار

پست الکترونیک: info@wetlandpress.com

همراه: ۰۹۱۲۳۸۴۶۹۱۰

مراکز پخش:

دانشیران، تهران، میدان انقلاب، خیابان اردیبهشت، نبش خیابان وحید نظری، پلاک ۱۴۲، تلفن: ۶۶۴۰۰۲۲۰

کتابیران، تهران، میدان انقلاب، خیابان شهید لبافی‌نژاد، بین خیابان دوازده فروردین و اردیبهشت، پلاک ۲۳۸

تلفن: ۶۶۴۸۳۵۴۵ وب‌سایت: www.ketabiran.ir

فروشگاه الکترونیکی نشر تالاب: www.keta.ir/talab

فهرست مطالب

۱۷	پیشگفتار.....
۳۱	فصل اول: مفاهیم و کارکردهای استراتژی.....
۲۱	۱-۱. استراتژی و برنامه‌ریزی استراتژیک.....
۲۴	۲-۱. فلسفه‌ی استراتژی.....
۲۵	۳-۱. اهمیت و منفعت‌های استراتژی.....
۲۶	۴-۱. واژه‌های مرتبط با استراتژی.....
۲۶	۵-۱. ایجاد ساختار سازمانی مناسب برای یک استراتژی.....
۲۷	۶-۱. سلسله‌مراتب تحقق استراتژی.....
۲۸	۷-۱. علل شکست اجرای استراتژی در سازمان‌ها.....
۲۸	۸-۱. شرایط اجرای موفقیت‌آمیز استراتژی.....
۲۹	۹-۱. انواع استراتژی‌ها.....
۲۹	۱-۹-۱. استراتژی‌های یک‌پارچگی.....
۳۰	۲-۹-۱. استراتژی‌های تهاجمی.....
۳۱	۳-۹-۱. استراتژی‌های تنوع.....
۳۲	۴-۹-۱. استراتژی‌های تدافعی.....
۳۳	۵-۹-۱. استراتژی‌های ژنریک (عمومی) مایکل پورتر.....
۳۴	۱۰-۱. شیوه‌های تجزیه و تحلیل و انتخاب استراتژیک.....
۳۵	۱-۱۰-۱. تجزیه و تحلیل استراتژیک.....
۳۶	۱۱-۱. مدل‌های تدوین برنامه‌ریزی استراتژیک.....
۳۶	۱-۱۱-۱. فرآیند برنامه‌ریزی جامع.....
۳۷	۲-۱۱-۱. مدل استراتژی صنعتی اندروز.....
۳۸	۳-۱۱-۱. مدل رایت.....

- ۳۹ ۴-۱۱-۱ مدل هیل
- ۴۱ ۵-۱۱-۱ مدل دیوید
- ۴۱ ۶-۱۱-۱ مدل گروه مشاورین بوستن (BCG)
- ۴۲ ۷-۱۱-۱ مدل جنرال الکتریک (GE)
- ۴۴ ۸-۱۱-۱ مدل نیروهای پنج‌گانه‌ی پورتر
- ۴۵ ۹-۱۱-۱ مدل چهار پی (4P)
- ۴۵ ۱۰-۱۱-۱ کارت امتیازی متوازن
- ۴۷ ۱۱-۱۱-۱ مدل ارزیابی استراتژیک (SAM) APPA
- ۴۸ ۱۲-۱۱-۱ تحلیل مدل چرخه‌ی حیات صنعت
- ۴۹ ۱۳-۱۱-۱ هفت مدل S مک کینزی
- ۵۰ ۱۴-۱۱-۱ تجزیه و تحلیل وظیفه‌ای
- ۵۰ ۱۵-۱۱-۱ برنامه‌ریزی سناریومحور
- ۵۰ ۱۶-۱۱-۱ تکنیک ماتریس صنعت
- ۵۰ ۱۷-۱۱-۱ تصمیم‌گیری با معیارهای چندگانه
- ۵۲ ۱۸-۱۱-۱ مدل SWOT
- ۵۳ ۱۲-۱ برنامه‌ریزی استراتژیک
- ۵۳ ۱-۱۲-۱ تعریف برنامه‌ریزی استراتژیک
- ۵۴ ۲-۱۲-۱ ویژگی‌های برنامه‌ریزی استراتژیک
- ۵۴ ۳-۱۲-۱ ارتباط تفکر استراتژیک با برنامه‌ریزی استراتژیک
- ۵۵ ۴-۱۲-۱ تفاوت‌های برنامه‌ریزی استراتژیک با برنامه‌ریزی بلندمدت و برنامه‌ریزی جامع
- ۵۶ ۵-۱۲-۱ محدودیت‌ها در کاربرد برنامه‌ریزی استراتژیک
- ۵۶ ۶-۱۲-۱ مدیریت استراتژیک (راهبردی)
- ۵۷ ۷-۱۲-۱ منافع مدیریت استراتژیک
- ۵۸ ۸-۱۲-۱ پیش‌نیازهای پیاده‌سازی مدیریت استراتژیک
- ۵۸ ۹-۱۲-۱ مراحل مدیریت استراتژیک

۱ فصل دوم: مدیریت پسماند

- ۱ ۱-۲ مقدمه
- ۴ ۲-۲ تعریف پسماند
- ۴ ۳-۲ انواع پسماندها
- ۴ ۴-۲ طبقه‌بندی پسماندها
- ۴ ۱-۴-۲ انواع پسماند بر اساس منبع تولید

۴۵	۲-۴-۲. انواع پسماند بر اساس ترکیب
۴۵	۵-۲. مدیریت زیست‌محیطی
۴۶	۶-۲. مدیریت پسماند
۴۷	۱-۶-۲. عوامل اصلی سیستم مدیریت پسماند
۴۸	۱-۶-۲. تولید
۴۹	۲-۶-۲. ذخیره، پردازش و اداره در محل
۴۹	۳-۶-۲. جمع‌آوری پسماند
۷۲	۴-۶-۲. حمل‌ونقل پسماند
۷۲	۵-۶-۲. پردازش و بازیافت پسماند
۷۵	۶-۶-۲. دفع پسماند
۷۷	۷-۲. کمپوست
۷۷	۱-۷-۲. ضرورت توجه به استفاده از روش تولید کمپوست در مدیریت پسماند شهری
۷۸	۸-۲. پسماندسوز
۷۹	۱-۸-۲. مزایا و معایب پسماند سوز
۸۱	فصل سوم: مدیریت استراتژیک پسماند
۸۱	۱-۳. ویژگی‌های یک سیستم مدیریت پسماند کارآمد و مناسب
۸۱	۱-۳-۱. تعیین نقش‌ها و مسئولیت‌ها
۸۲	۲-۳-۱. تعیین اولویت‌ها و تمرکز بر سطح‌های بالاتر اولویت
۸۳	۳-۳-۱. غیر متمرکز
۸۳	۴-۳-۱. مشارکتی
۸۳	۵-۳-۱. طرح‌ریزی استراتژیک یک سیستم مدیریت پسماند
۸۴	۶-۳-۱. ظرفیت‌سازی
۸۴	۷-۳-۱. ابزارهای قانونی و ضمانت اجرای
۸۴	۸-۳-۱. پایداری مالی - اقتصادی
۸۴	۹-۳-۱. ابعاد فنی و زیرساخت‌ها
۸۴	۲-۳. وضعیت فعلی مدیریت پسماندهای شهری در ایران
۸۷	۱-۲-۳. وضعیت جمع‌آوری پسماندها در ایران
۸۷	۲-۲-۳. وضعیت دفع پسماند در کشور
۸۹	۳-۳. امکان‌سنجی بازیافت پسماند شهری در ایران
۸۹	۴-۳. مقایسه‌ی تطبیقی شیوه‌های اصلی دفع پسماندهای شهری تهران با چند شهر دنیا
۹۱	۵-۳. وضعیت شهرداری‌های کشور در رابطه با مدیریت پسماند

- ۶-۳ سازمان‌دهی و تشکیلات در سیستم مدیریت پسماند شهری..... ۹۲
- ۷-۳ سلسله‌مراتب مدیریت پسماند شهری در ایران..... ۹۲
- ۸-۳ چالش‌های مدیریت پسماندهای شهری در ایران..... ۹۴
- ۹-۳ چشم‌اندازها در عرصه‌ی مدیریت پسماند کشور..... ۹۵
- ۱-۹-۳ راه‌های تغییر نگرش..... ۹۵
- ۲-۹-۳ شیوه‌های تقویت پژوهش..... ۹۵
- ۳-۹-۳ بهینه‌سازی و بازیافت..... ۹۶
- ۴-۹-۳ تقویت اعتبارات..... ۹۶
- ۱۰-۳ مقایسه‌ی تطبیقی ساختار، تشکیلات و شیوه‌های مدیریت پسماندهای شهری در ایران و کشورهای توسعه‌یافته..... ۹۷
- ۱-۱۰-۳ پیشینه‌ی ویژگی‌های مدیریت پسماندهای شهری در کشورهای توسعه‌یافته..... ۹۷
- ۲-۱۰-۳ ویژگی‌های مدیریت پسماندهای شهری در ایران..... ۹۹
- ۱۱-۳ نقش طراحی استراتژی در مدیریت پسماند و توسعه‌ی پایدار..... ۱۰۱
- ۱۲-۳ استراتژی‌های اساسی در مدیریت پسماند..... ۱۰۲
- ۱-۱۲-۳ استراتژی‌های مدیریت پسماند در استرالیا، جنوبی..... ۱۰۵
- ۲-۱۲-۳ استراتژی‌های مدیریت پسماند در کانادا..... ۱۰۵
- ۳-۱۲-۳ استراتژی‌های مدیریت پسماند در ایرلند..... ۱۰۵
- ۴-۱۲-۳ استراتژی‌های مدیریت پسماند در اسپانیا..... ۱۰۶
- ۵-۱۲-۳ استراتژی‌های مدیریت پسماند در سوئد..... ۱۰۶
- ۶-۱۲-۳ استراتژی‌های مدیریت پسماند در انگلستان..... ۱۰۶
- ۷-۱۲-۳ استراتژی‌های مدیریت پسماند در کشورهای در حال توسعه..... ۱۰۷
- فصل چهارم: قوانین و مقررات مدیریت پسماندهای شهری..... ۱۰۹
- ۱-۴ مقدمه..... ۱۰۹
- ۲-۴ وضعیت اجرای قوانین و مقررات پسماند..... ۱۰۹
- ۱-۲-۴ قوانین مدیریت پسماند در ایران..... ۱۱۰
- ۱-۱-۲-۴ قانون مدیریت پسماند و آیین‌نامه‌ی اجرایی آن..... ۱۱۰
- ۲-۲-۴ ظرفیت‌های علمی و قانونی مدیریت پسماند..... ۱۱۶
- ۳-۴ قوانین مدیریت پسماند در برخی از کشورهای جهان..... ۱۱۸
- ۱-۳-۴ قوانین مدیریت پسماند در آمریکا..... ۱۱۸
- ۲-۳-۴ قوانین مدیریت پسماند در اتحادیه‌ی اروپا..... ۱۲۲
- ۳-۳-۴ قوانین مدیریت پسماند در آلمان..... ۱۲۳

۱۲۵	۴-۳-۴. قوانین مدیریت پسماند در انگلستان.....
۱۲۶	۵-۳-۴. قوانین مدیریت پسماند در دانمارک.....
۱۲۶	۶-۳-۴. قوانین مدیریت پسماند در ژاپن.....
۱۲۷	۷-۳-۴. قوانین مدیریت پسماند در فرانسه.....
۱۲۷	۸-۳-۴. قوانین مدیریت پسماند در استرالیا.....
۱۲۹	۹-۳-۴. قوانین مدیریت پسماند در کشورهای در حال توسعه.....
۱۳۱	۴-۴. بررسی تطبیقی نظام حقوقی فرانسه و ایران در زمینه‌ی مدیریت پسماند.....
۱۳۵	فصل پنجم: روش‌شناسی تحلیل استراتژی‌ها در مدیریت پسماند.....
۱۳۵	۱-۵. روش پژوهش.....
۱۳۶	۲-۵. جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری.....
۱۳۷	۳-۵. ابزار اندازه‌گیری.....
۱۳۷	۱-۳-۵. توصیف ابزار گردآوری داده‌ها.....
۱۳۸	۲-۳-۵. بررسی اعتبار پرسش‌نامه.....
۱۳۸	۳-۳-۵. کاربرد آزمون‌های آماری.....
۱۳۹	۴-۳-۵. تجزیه و تحلیل داده‌ها.....
۱۳۹	۴-۵. تجزیه و تحلیل داده‌های توصیفی پاسخ‌گویان.....
۱۳۹	۱-۴-۵. تفکیک پاسخ‌گویان بر اساس جنسیت.....
۱۳۹	۲-۴-۵. تفکیک پاسخ‌گویان بر اساس سطح تحصیلات.....
۱۴۰	۳-۴-۵. تفکیک پاسخ‌گویان بر اساس عنوان شغلی.....
۱۴۰	۴-۴-۵. تفکیک پاسخ‌گویان بر اساس تجربه‌ی کاری.....
۱۴۰	۵-۴-۵. تفکیک پاسخ‌گویان بر اساس سابقه‌ی کار در شهرداری.....
۱۴۱	۶-۴-۵. تفکیک پاسخ‌گویان بر اساس سابقه‌ی کار در خدمات شهری.....
۱۴۱	۷-۴-۵. تفکیک پاسخ‌گویان بر اساس سابقه‌ی مدیریت خدمات شهری.....
۱۴۱	۸-۴-۵. تفکیک افراد پاسخ‌گو بر اساس تحصیلات دانشگاهی در زمینه‌ی مدیریت.....
۱۴۲	۹-۴-۵. تفکیک افراد پاسخگو بر اساس دوره‌های غیردانشگاهی در زمینه‌ی مدیریت.....
۱۴۲	۱۰-۴-۵. تفکیک پاسخگویان بر اساس گذراندن دوره‌های آموزشی مدیریت پسماند شهری.....
۱۴۳	۱۱-۴-۵. تفکیک پاسخگویان بر اساس آموزش در زمینه‌ی طراحی استراتژی.....
۱۴۳	۱۲-۴-۵. تفکیک پاسخگویان بر اساس تأثیر مدیریت واحد در حل مشکلات مدیریت پسماند.....
۱۴۳	۱۳-۴-۵. تفکیک نظرات پاسخگویان در زمینه‌ی کافی بودن میزان اعتبارات و تجهیزات مدیریت پسماند شهری.....
۱۴۴	۱۴-۴-۵. تفکیک نظرات پاسخگویان در زمینه‌ی تغییرات در ساختار مدیریت پسماند.....

- ۴-۱۵. تفکیک نظرات در زمینه‌ی کاهش مشکلات موجود پسماند در نتیجه توسعه‌ی کارخانجات کود کمپوست..... ۱۴۴
- ۴-۱۶. تفکیک نظرات پاسخگویان در زمینه‌ی مفید بودن سازمان‌های غیردولتی در مدیریت پسماند..... ۱۴۵
- ۴-۱۷. تفکیک نظرات پاسخگویان در زمینه‌ی چگونگی اثربخش نمودن سازمان‌های غیردولتی در مدیریت پسماند..... ۱۴۵
- ۴-۱۸. تفکیک نظرات پاسخگویان در زمینه‌ی عمده‌ترین نارسایی‌ها از وضع موجود جمع‌آوری و مدیریت پسماند در شهر..... ۱۴۶
- ۴-۱۹. تفکیک نظرات پاسخگویان در زمینه‌ی تأثیر آموزش همگنی در کاهش مشکلات موجود مدیریت پسماند..... ۱۴۶
- ۴-۲۰. تفکیک نظرات پاسخگویان در زمینه‌ی عمده‌ترین تأثیر منفی در اثر عدم مدیریت مناسب پسماند..... ۱۴۷
- ۴-۲۱. تفکیک نظرات پاسخگویان در زمینه‌ی تأثیر تغییر الگوی مصرف در بهینه نمودن مدیریت پسماند..... ۱۴۷
- ۴-۲۲. تفکیک نظرات پاسخگویان در زمینه‌ی تأثیر گردشگران در مدیریت پسماند شهر..... ۱۴۷
- ۴-۲۳. تفکیک نظرات پاسخگویان در زمینه‌ی سهم شهروندان در کاهش مشکلات موجود مدیریت پسماند..... ۱۴۸
- ۴-۲۴. تفکیک نظرات پاسخگویان در زمینه‌ی مناسب بودن زمان ارائه‌ی خدمات جمع‌آوری..... ۱۴۸
- ۴-۲۵. تفکیک نظرات پاسخگویان در زمینه‌ی میزان همکاری و هماهنگی بین دستگاه‌های اجرایی..... ۱۴۹
- ۴-۲۶. تفکیک نظرات پاسخگویان در زمینه‌ی میزان نظارت بر مدیریت پسماند شهر..... ۱۴۹
- ۴-۲۷. تفکیک نظرات پاسخگویان در زمینه‌ی سهم متخصصین در مدیریت پسماند..... ۱۵۰
- ۴-۲۸. تفکیک نظرات پاسخگویان در زمینه‌ی تأثیر رسانه‌های عمومی در مشارکت مردم..... ۱۵۰
- ۴-۲۹. تفکیک نظرات پاسخگویان در زمینه‌ی بهترین روش برای سامان‌دهی مدیریت پسماندهای شهر..... ۱۵۱
- ۴-۳۰. تفکیک نظرات پاسخگویان در زمینه‌ی واگذاری مدیریت پسماند به بخش خصوصی..... ۱۵۱
- ۴-۳۱. تفکیک نظرات پاسخگویان در زمینه‌ی بهترین روش دفع پسماندهای شهر..... ۱۵۲
- ۴-۳۲. تفکیک نظرات پاسخگویان در زمینه‌ی تأثیر اعمال قوانین و مقررات در بهبود مدیریت پسماند شهری..... ۱۵۲
- ۴-۳۳. تفکیک نظرات پاسخگویان در زمینه‌ی منافع حاصل از اجرا و توسعه‌ی اقدامات بازیافت..... ۱۵۳

- ۴-۳۴. تفکیک نظرات پاسخگویان در زمینه‌ی تأثیر انجام تحقیقات بازیافت بر روی مدیریت پسماند..... ۱۵۳
- ۴-۳۵. تفکیک نظرات پاسخگویان در زمینه‌ی مهم‌ترین مشکلات مدیریت پسماند شهری در طی ۱۰ سال آینده..... ۱۵۴
- ۵-۵. آزمون‌های آماری..... ۱۵۴
- فصل ششم: طراحی استراتژی مدیریت پسماند شهری..... ۱۵۷**
- ۱-۶. چارچوب جامع تدوین استراتژی به روش ماتریس برنامه‌ریزی استراتژیک کمی..... ۱۵۸
- ۱-۱-۶. تعیین مأموریت و تهیه‌ی بیانیه‌ی مأموریت سازمان..... ۱۵۸
- ۲-۱-۶. بررسی عوامل خارجی و تهیه‌ی ماتریس ارزیابی عوامل خارجی (EFE)..... ۱۵۹
- ۳-۱-۶. بررسی عوامل داخلی و تهیه‌ی ماتریس عوامل داخلی (IFE)..... ۱۶۰
- ۴-۱-۶. تجزیه و تحلیل از طریق ماتریس SWOT..... ۱۶۱
- ۵-۱-۶. تجزیه و تحلیل داخلی و خارجی از طریق ماتریس داخلی و خارجی..... ۱۶۳
- ۶-۱-۶. مرحله‌ی تصمیم‌گیری با استفاده از ماتریس برنامه‌ریزی استراتژیک کمی (QSPM)..... ۱۶۴
- ۲-۶. طراحی استراتژی مدیریت پسماند شهر به روش ماتریس برنامه‌ریزی استراتژیک کمی..... ۱۶۶
- ۱-۲-۶. مرحله‌ی اول (تعیین چشم‌انداز و مأموریت و تهیه‌ی بیانیه‌ی مأموریت)..... ۱۶۷
- ۱-۱-۲-۶. چشم‌انداز..... ۱۶۷
- ۲-۱-۲-۶. تدوین مأموریت..... ۱۶۸
- ۲-۲-۶. تدوین اهداف مدیریت پسماند شهری..... ۱۷۰
- ۱-۲-۲-۶. تدوین اهداف کلان..... ۱۷۰
- ۲-۲-۲-۶. تدوین اهداف خرد..... ۱۷۰
- ۳-۲-۶. مرحله‌ی دوم (مرحله‌ی ورودی)..... ۱۷۱
- ۱-۳-۲-۶. بررسی عوامل داخلی و خارجی و تعیین پیامدهای ناشی از عوامل داخلی و خارجی مدیریت پسماند شهری..... ۱۷۱
- ۲-۳-۲-۶. تجزیه و تحلیل عوامل بیرونی مدیریت پسماند شهر و تشکیل ماتریس EFE..... ۱۷۶
- ۳-۳-۲-۶. تجزیه و تحلیل عوامل درونی مدیریت پسماند شهر و تشکیل ماتریس IEF..... ۱۷۸
- ۴-۲-۶. تجزیه و تحلیل و تعیین استراتژی‌های بلندمدت..... ۱۸۰
- ۵-۲-۶. انتخاب استراتژی‌های بلندمدت از بین استراتژی‌های پیشنهادی..... ۱۸۲
- ۶-۲-۶. مرحله‌ی تصمیم‌گیری و تعیین اولویت استراتژی‌های بلندمدت..... ۱۸۳
- ۷-۲-۶. پیشنهادها در زمینه‌ی دستیابی به استراتژی‌های تعیین‌شده در مدیریت پسماند شهری..... ۱۸۷
- ۱-۷-۲-۶. استراتژی ایجاد و توسعه‌ی صنایع بازیافت..... ۱۸۷

- ۲-۷-۲-۶. استراتژی واگذاری تدریجی مدیریت پسماند شهری به بخش خصوصی..... ۱۹۱
- ۳-۷-۲-۶. راهکارهای پیشنهادی خصوصی‌سازی مناسب و اصولی فعالیت‌های مدیریت پسماند شهری..... ۱۹۳
- ۴-۷-۲-۶. جلب مشارکت شهروندان جهت موفقیت در دستیابی به اهداف استراتژیک تعیین شده..... ۱۹۶
- ۵-۷-۲-۶. الگوی پیشنهادی جهت جلب همکاری مردم..... ۱۹۷
- منابع..... ۲۰۱
- پرسش‌نامه..... ۲۰۹

پیشگفتار

افزایش جمعیت و گسترش سکونت‌گاه‌های انسانی موجب افزایش تولید پسماند و بروز مشکلات زیست‌محیطی می‌شود. از سوی دیگر نارسایی مدیریت مناسب آن، مشکلات بیش‌تری را ایجاد می‌نماید. ضرورت انجام مدیریت و برنامه‌ریزی مناسب برای سازمان‌دهی پسماندهای شهری، امر اجتناب‌ناپذیری است و مدیران شهری، همواره در پی یافتن راه‌حل‌های بهینه برای اصلاح امور و مشکلات مدیریت شهری، از جمله مدیریت پسماندهای شهری هستند.

با توجه به ازدیاد جمعیت شهرها، مصرف‌گرایی و تغییر عادات غذایی مردم و افزایش مصرف مواد غذایی بسته‌بندی‌شده، میزان سرانه‌ی تولیدی پسماندها نیز افزایش یافته است. در این بین ارائه‌ی روش‌های علمی و آزموده‌شده و اقتصادی می‌تواند در جهت کاهش تولید، جمع‌آوری، تفکیک و دفع بهداشتی زائدات تأثیرگذار باشد؛ لذا استقرار سیستم‌های مدیریتی درست و منطبق با شرایط خاص هر منطقه، در جهت حفظ و کاهش آلودگی‌های زیست‌محیطی و ارتقاء سلامت افراد جامعه، الزامی به‌نظر می‌رسد.

برقراری سیستم مدیریت جمع‌آوری و دفع پسماند شهری از مواردی است که برای کنترل تولید، کاهش مصرف منابع و مواد و نیز جمع‌آوری و دفن زائدات، اهمیت اساسی دارد. کارایی این سیستم باید با بهداشت، اقتصاد و مهندسی محیط‌زیست منطبق باشد و هماهنگ با دیگر شرایط عمومی جامعه برنامه‌ریزی گردد. در کشور ایران علی‌رغم پیشرفت‌های گسترده‌ای که در سه دهه‌ی اخیر به وجود آمده، هنوز در زمینه‌ی مدیریت پسماند شهری اقدامات کافی و درخور انجام نشده است.

با اعمال یک استراتژی مناسب، صرف‌نظر از درآمدهای حاصل از بازیافت و مدیریت پسماند، موجبات صرفه‌جویی در هزینه‌های جمع‌آوری و حمل‌ونقل زائدات جامد پدید می‌آید. بر اساس

تجربه‌های موجود در ایران، نبود هماهنگی بین ارگان‌های مسئول، نبود استراتژی منسجم در مدیریت پسماندها از تولید تا دفع و پس از آن و عدم وجود استانداردهای ویژه از سوی دیگر، از چالش‌هایی است که لازم است در استراتژی مدیریت پسماندهای کشور مورد نظر قرار گیرند.

بسیاری از شهرهای کشور ایران به علت افزایش بسیار زیاد جمعیت در سه دهه‌ی گذشته و توسعه‌ی بی‌رویه‌ی شهری و مشکلات طبیعی مانند شکستگی اکوسیستم‌ها، جریان رودخانه‌ها و آب‌های سطحی، نبود محل دفن مناسب پسماند به علت اراضی طبیعی، کشاورزی و یا کاربری‌های دیگر در پیرامون شهرها و نبود فرهنگ‌سازی مناسب جهت بازیافت پسماندها، نیازمند یک استراتژی و راهکار مدیریتی در زمینه‌ی پسماندها هستند؛ لذا استقرار سیستم‌های مدیریتی مناسب و منطبق با شرایط خاص هر منطقه، نه تنها در جهت حفظ و کاهش آلودگی‌های زیست‌محیطی و ارتقاء سلامت افراد جامعه مؤثر است، بلکه در صورت برنامه‌ریزی مناسب و ارائه‌ی راهکارهای فنی امکان‌پذیر، می‌تواند پدیده‌ی آلودگی و مزیت‌های اقتصادی و اجتماعی نیز باشد.

در بسیاری از کشورهای توسعه‌یافته، استراتژی‌ها در قالب طرح‌ها و برنامه‌های مختلف جهت کاهش مشکلات انواع پسماندها تدوین شده است. در ایران علی‌رغم این که در سال ۱۳۸۰، لایحه‌ی پسماندها تصویب شده، اما در آن به دلیل ناهمگونی در ویژگی‌های طبیعی و اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، به راهکارهای اساسی جهت اجرا در شهرهای مختلف کشور اشاره نشده است.

بررسی وضعیت فعلی مدیریت پسماندهای شهری و شناسایی عوامل مؤثر بر مدیریت پسماند، در راستای ارائه‌ی راهکارهای متناسب با وضعیت و شرایط یک منطقه در جهت کاهش مشکلات، اهمیت بسیاری دارد.

بدین منظور با استفاده از بررسی و مطالعه‌ی اسناد، مدارک و گزارش‌های موجود و نیز بهره‌گیری از روش تحقیق پیمایشی (پرسش‌نامه) و نظرخواهی از مدیران، کارشناسان و مسئولان مرتبط با امر مدیریت پسماند شهری، باید به شناسایی عوامل مؤثر بر مدیریت پسماند شهری در دو بُعد داخلی (قوت، ضعف) و خارجی (فرصت و تهدید) پرداخته شود و پس از تحلیل داده‌های حاصل از نتایج پرسش‌نامه‌ها، به اولویت‌بندی عوامل با توجه به میزان اهمیت و تأثیرگذاری آن‌ها در مدیریت پسماند پرداخت.

با استفاده از مدل برنامه‌ریزی استراتژیک کمی (QSPM, SWOT) نیز می‌توان به طراحی استراتژی‌ها و ارائه‌ی پیشنهاد‌های مورد نیاز مدیریت پسماند شهری از طریق بهره‌گیری از نقاط قوت و فرصت‌های موجود برای کاهش مشکلات و ضعف‌های موجود اقدام کرد. در فصل‌های این کتاب اصول و مبانی مقدماتی استراتژی‌ها و مدیریت پسماند با بهره‌گیری از یک نمونه‌ی شهرهای کشور، راهنمای کاربردی تعیین و طراحی استراتژی‌ها در این زمینه ارائه می‌شود. از این طریق خوانندگان کتاب قادر خواهند بود مراحل گام‌به‌گام تحلیل استراتژی‌ها را بیاموزند.

دکتر سید مسعود منوری

بهار ۱۳۹۶